

Quang Huy

Thuở xưa các vị vua chúa thường chọn con rồng làm con vật biểu tượng cho quyền uy của mình. Trong khi đó thì hàng tướng lãnh kẻ các vị anh hùng trong chốn giang hồ lại coi con cọp như vị thần bốn mạng, vì hình ảnh oai vệ hùng dũng của nó cũng chính là cái bóng của họ trong cuộc đời. Năm nay là năm Canh Dần, tức năm con Cọp, vậy ta thử tìm hiểu về con vật được tôn vinh là Chúa Sơn Lâm này ảnh hưởng đến đời sống con người như thế nào?

Con cọp thuộc họ nhà mèo (Felidae): tên khoa học là Panthera Tigris, còn người Việt ta đặt cho con thú này nhiều tên tùy theo địa phương: Người miền nam gọi là con Cọp, miền bắc thường gọi là con Hồ, người miền trung đa số gọi là con Khái. Ngoài ra tùy theo từng địa phương, con cọp còn có nhiều tên khác nhau như: Hùm, Kền, Ông Ba Mươi, Ông Thầy, Sơn Quân, Chúa Sơn Lâm. Cọp

thuộc loài động vật có xương sống, lớp hũu nhũ, bộ ăn thịt. Sinh vật học chia loài cọp ra làm bảy loại để dễ nghiên cứu là cọp Bengal, cọp Caspian, cọp Siberian, cọp Chinese, cọp Sumatra, cọp Javan và cọp Bali. Trong bảy loài cọp này thì loài cọp Bali có lẽ đã bị diệt chủng.

Cọp là loài thú dữ, lớn con, chạy và phóng nhanh. Cũng như mèo, cọp có bộ răng và móng chân đặc biệt để thích nghi trong việc xé môi sống ăn thịt. Bộ răng gồm răng cửa nhỏ nhưng sắc bén dùng để róc xương, còn răng nanh vừa nhọn lại dài và lớn dùng để xé môi. Còn các móng chân có vuốt cong được đệm bằng lớp thịt dày nên bước đi rất nhẹ nhàng thích hợp cho sự rình mò. Thân mình dài từ 6 đến 9 feet (từ 1m80 đến 2m70), không kể cái đuôi dài khoảng 90cm, nặng từ 500 đến 600 pounds (từ 250kgs đến 300kgs), cọp cái thường nhỏ hơn con đực. Cọp có bộ lông vằn vện được tô điểm bởi ba màu đen, nâu và xám. Đôi khi người ta cũng còn tìm thấy loài cọp với bộ lông toàn màu trắng mà người Việt gọi là bạch hổ hay loài cọp với bộ lông toàn màu đen ta gọi là hắc hổ. Mùa chịu đực của loài cọp thường từ tháng 12 đến tháng 3, cọp cái mỗi lứa sinh khoảng 2 hay 3 hoặc 4 cọp con. Loài cọp không theo chế độ đa thê như sư tử, chỉ sống một vợ, một chồng chung tình, chung thủy cho đến ngày “đầu bạc răng long”. Loài cọp cũng có cuộc sống tình cảm rất là nồng nàn, âu yếm. Chàng và nàng cũng vuốt ve, mơn trớn nhau, liếm lông, liếm bụng nhau, dụi mắt nhau, vờn nhau đủ kiểu gọi tình, gọi cảm, rất lãng mạn. Khi nàng có bầu chàng đóng vai “người hùng” luôn luôn sẵn sóc, bảo vệ nàng, đi đây đi đó tìm hang động rộng rãi, an toàn để cho người đẹp ở cũ. Cọp cái có bầu khoảng 150 ngày thì khai hoa nở nhụy, lúc này cọp cái trở nên dữ tợn, không cho chồng lại gần, không phải nàng mắc cỡ vì có bầu mà nàng sợ chồng nàng nổi “lòng lang dạ thú” ăn thịt con của nàng. Cọp cái không bao giờ ăn thịt con mà trái lại bảo vệ con, thể hiện tình mẫu tử cao độ. Ai mà muốn làm hại con nàng, trước hết phải “bước

qua xác chết của nàng”. Sinh khoảng hai tuần lễ thì cọp con mở mắt, cọp mẹ nuôi nấng, săn sóc con cho đến khoảng hai năm. Trong suốt khoảng thời gian này cọp mẹ huấn luyện và truyền những kinh nghiệm săn bắt mồi cho đấm cọp con. Khoảng hai tuổi thì cọp con khôn lớn, có vóc dáng bằng mẹ và có đủ kinh nghiệm nên già từ mẹ để sống cuộc đời tự lập. Sau khi đàn con già từ, cọp bố và cọp mẹ lại gấp nghề tính chuyện “Tái hồi Kim Trọng” rồi mang bầu, rồi sinh lứa khác.

Theo các nhà sinh vật học thì tuổi thọ của loài cọp là khoảng 25 năm. Các loài thú thuộc họ nhà cọp gồm có sư tử, sư tử núi, beo, báo, mèo rừng, mèo nuôi ở nhà (lion, mountain lion, leopard, cheetah, jaguar, puma, cougar, lynx, cat). Trước kia loài cọp sống rất nhiều trên quả địa cầu, vào tiền bán thế kỷ thứ 19, nội nước Ấn Độ có đến khoảng 40.000 con cọp nhưng đến ngày nay loài cọp bị giảm dần đến mức các nhà sinh vật học phải báo động về nguy cơ diệt chủng của loài thú này. Theo thống kê, hiện nay ở Ấn Độ chỉ còn khoảng 2.500 đến 3.700 con, ở Việt Nam ta chỉ còn khoảng từ 200 đến 300 con, ở Cao Miên chỉ còn khoảng từ 100 đến 200 con, Thái Lan còn khoảng từ 250 đến 600 con và Trung Hoa còn khoảng từ 20 đến 30 con.

Loài cọp thường bị loài người săn bắt để bán cho các sở thú, các gánh xiếc hay bán cho các tư nhân hoặc săn bắt để lấy bộ da. Riêng người Trung Hoa và một số người Á Châu chủ đích săn cọp để lấy bộ da, còn các bộ phận khác dùng để chế dược liệu. Ngoài ra, các bậc quyền quý, vương giả, những người giàu có cũng thường săn cọp như một trò giải trí. Ngày nay, trước mối đe dọa diệt chủng của loài cọp nên một số quốc gia trên thế giới ra đạo luật cấm săn cọp, nếu vi phạm sẽ bị trừng phạt nặng nề.

Ở Trung Hoa và Việt Nam, cọp đã đi vào đời sống dân gian nên ta thường nghe nhắc đến cọp từ dược liệu, truyện cổ tích, truyện dã sử, truyện truyền kỳ, lịch sử cho đến văn chương, ca dao, tục ngữ ...v...v.

CỌP TRONG Y KHOA

Trong nền y học cổ truyền đông phương, cọp có giá trị rất lớn mà dân gian rất quý trọng, y học đông phương thường dùng ba dược liệu chính là thực vật, khoáng vật và động vật. Các y sĩ đông phương dùng rất nhiều động vật vào việc trị liệu như rắn, kỳ nhông, ve sầu, mật ong, mật gấu, mai mực, nhím, chim bìm bịp... Tuy nhiên, ít có con vật nào mà hầu hết các bộ phận trong cơ thể lại được dùng làm dược liệu như con cọp, ngoài hổ cốt (xương hổ) mà người ta dùng dưới hai hình thức “tinh hổ cốt” (xương chưa chế biến) và “hổ cốt giao” (cao hổ cốt) rất thông dụng. Các y sĩ đông phương còn dùng “hổ nhục” (thịt hổ) để trị bệnh phong thấp, bệnh nhức mỏi và bổ khí lực; còn “hổ đờ” (dạ dày hổ) thì được dùng để trị bệnh ói mửa; “hổ huyết” (máu hổ) dùng tăng cường sinh lực; “hổ nha” (răng hổ) mài với sữa để bôi vào các vết lở, ngứa hoặc vết thương chóc cắn; “hổ thảo” (vúot hổ) được bịt vàng, bịt bạc để cho trẻ con đeo trừ gió độc và tà ma; “hổ tinh” (mắt hổ) được dùng để trị bệnh cuồng trí, loạn trí; “hổ thận” (thận hổ) trị chứng tràng nhạc; “hổ bì” (da hổ) dùng để cho người bệnh nằm lên trị tà khí, an định tâm thần; “hổ tị” (mũi hổ) dùng trị bệnh kinh phong; “hổ chi” (mỡ hổ) dùng để thoa bóp các vết bầm, trị bệnh ghẻ lở loét, trị bệnh tê bại, trị bệnh trĩ, trị vết chóc cắn hay trị bệnh sói tóc; “hổ đàm” (mật hổ) dùng để trị bệnh đau nhức, xoa bóp các vết thương, trị kinh phong, trị tâm thần bất an; “hổ thi” (phân hổ) được dùng để trị bệnh ghẻ lở. Còn “hổ tu” (râu hổ) được dùng để trị đau nhức răng. Về râu hổ, người ta đồn rằng đem râu hổ cắm trên măng tre sẽ sinh ra một loài sâu cực độc, rồi dùng loài sâu này hoặc phân của nó làm thuốc độc để đầu độc kẻ thù.

CỌP TRONG CA DAO TỤC NGỮ

Mặc dù dữ dằn, nhưng hình ảnh con cọp đã đi sâu thật nhiều trong nền văn chương bình dân, đó là những thành ngữ, tục ngữ cũng như những câu ca dao bình dị. Về ca dao ta có “Gió đưa bụi chuối tùm lum. Mẹ anh

như hùm ai dám làm dâu”, hoặc “Cọp giết người cọp nằm ngủ, Người giết người thức đủ năm canh”. Còn tục ngữ ta có “Cọp chết để da, người ta chết để tiếng”, “Hồ tử lưu bì, nhân tử lưu danh”, “Họa hổ, họa bì, nan họa cốt. Tri nhân, tri diện, bất tri tâm”, “Mãnh hổ nan địch quần hồ”, “Nam thực như hồ, nữ thực như miêu”, “Hồ phụ sinh hồ tử”, “Cọp Khánh Hòa, ma Bình Định”, “Cọp dữ không ăn thịt con”, “Dữ như cọp cái”, “Nanh hùm, nọc rắn”, “Hai cọp không sống một rừng”, “Thả hổ về rừng”, “Không vào hang cọp làm sao bắt được cọp con”, “Vuốt râu hùm”, “Đã lỡ leo lên lưng cọp”, “Tửu nhập tâm như hồ nhập lâm”... vân...vân...

CỌP TRONG VĂN THƠ

Về văn chương, các văn nhân, thi sĩ mượn cọp để tượng trưng cho sự dũng mãnh, oai phong. Các vị tướng đánh giặc giỏi, hùng dũng được gọi là “hổ tướng” cho nên khi tả Từ Hải, cụ Nguyễn Du đã viết:

*Râu hùm, hàm én, mày ngài,
Vai năm tấc rộng, thân mười thước cao.*

Và khi Từ Hải bị Hồ Tôn Hiến lừa bắt thần tẩn công, Từ Hải quyết chiến đến hơi thở cuối cùng thì Nguyễn Du đã so sánh Từ Hải với con cọp lúc sa cơ:

*Đang khi bất ý chẳng ngờ,
Hùm thiêng khi đã sa cơ cũng hèn.*

Còn nữ sĩ Hồ Xuân Hương, cũng một nhà thơ trào phúng với những bài thơ “lời tục, ý thanh” cũng có nói đến hùm trong thơ của bà. Người ta kể rằng bà có dựng lên một cái quán nước, buôn bán theo kiểu văn nghệ để có cơ hội tiếp xúc với giới văn nhân thi sĩ, đồng thời để... kén chồng. Một trong những người thường lui tới và chiếm được cảm tình của nữ sĩ là ông Phạm Đình Hồ, tục gọi Chiêu Hồ. Cả hai đều mang bản tính phóng khoáng và ưa đùa, cho nên đùa lâu trai gái như rom gần lửa thì bén. Một hôm cả hai đang ngồi bên bờ hồ ngắm cảnh, ngâm vịnh. Trước phong cảnh hữu tình, không biết ông Chiêu Hồ nổi hứng, “tay chân táy máy” thế nào khiến nữ sĩ nghiêm mặt trách móc:

*Anh đồ tỉnh hay anh đồ say?
Sao anh gheo nguyệt giữa ban ngày.
Này này chị bảo cho mà biết!
Chồn ấy hang hùm chớ mó tay.*

Ông Chiêu Hồ hơi ngượng vì bị cự tuyệt, lại còn bị bà Hồ Xuân Hương lên lớp với giọng “đàn chị” song vẫn gượng đáp bằng bốn câu thơ cũng có chữ hùm:

*Nào ai tỉnh hay nào ai say,
Nào ai gheo nguyệt giữa ban ngày.
Hang hùm ví chẳng không cho mó,
Sao có hùm con bỗng chốc tay.*

Và Thế Lữ, một nhà thơ tiền chiến, đã sáng tác bài “Nhớ Rừng”, một bài thơ khá nổi tiếng tả tâm trạng của một con hổ sa cơ bị bắt bỏ vào vườn bách thú để cho loài người xem giải trí:

*Gặm một khối căm hờn trong cũi sắt
Ta nằm dài trông ngày tháng dần qua.
Khinh lũ người kia ngạo mạn ngẩn ngơ,
Giương mắt bé giễu oai linh rừng thẳm...*

Qua đến văn xuôi, bàn bạc trong văn chương ta cũng thấy nhắc nhiều đến cọp như nhà văn tiền chiến Đái Đức Tuấn với bút hiệu Tchya đã có tác phẩm “Thần Hồ” nói về câu chuyện dài của một con hổ thọt chân. Lại thêm Lê Văn Trương, một nhà văn chuyên viết “chuyện đường rừng” cũng có nói về hổ không kém phần hấp dẫn.

Riêng trong lịch sử, có lẽ ai trong chúng ta không biết đến “Hùm Thiêng Yên Thế” đó là biệt danh được dân chúng gán cho cụ Đề Thám tức là Hoàng Hoa Thám. Gần 30 năm trời lập chiến khu, chiêu mộ hiền dân nổi lên

chống Pháp. Trong khi đó có một người được mệnh danh là “Hùm Xám Cai Lậy”, đó là ông Nguyễn Văn Tâm là một tay sai của Pháp. Cũng là hùm, nhưng một hùm được kính trọng một hùm lại bị coi khinh. Hình ảnh con cọp còn thật nhiều trong lịch sử dân tộc Việt như một biểu tượng của sức mạnh và oai phong. Trước năm 1975, hầu hết các binh chủng thuộc QVNCH như Nhảy Dù, TQLC, BĐQ... đều chọn con cọp làm phù hiệu cho đơn vị của mình.

Để kết thúc bài Cọp của năm Dần, ta tìm về kho tàng cổ tích có một câu chuyện kể về con cọp khá thú vị mà bất cứ ai đã học qua bậc tiểu học ở Việt Nam đều không thể quên được. Trong sách “Quốc Văn Giáo Khoa Thư” của chương trình tiểu học trước đây có câu chuyện như sau: Một bữa nọ, ở ngoài cánh đồng bên sườn núi, bác nông phu đang thúc trâu cày ruộng thì có một chú cọp đi ngang qua tỏ vẻ ngạc nhiên nên hỏi bác nông phu rằng:

- Tại sao con trâu to lớn như thế mà chịu để cho bác sai khiến dễ dàng như vậy?

Bác nông phu nhìn cọp rồi mỉm cười đáp:

- Tại vì loài người như ta có trí khôn.

Tò mò, cọp hỏi:

- Thế bác có thể cho ta xem cái trí khôn của loài người được không?

Bác nông phu cười đáp:

- Nếu người muốn biết trí khôn của ta thì để ta trói người vào gốc cây kia rồi mới về nhà lấy trí khôn ra đây cho nhà người xem, vì ta sợ lúc ta vắng mặt nhà người vô trêu của ta mà ăn thịt.

Nóng lòng muốn xem trí khôn của loài người nên cọp bằng lòng ngay. Thế là sau khi trói cọp vào gốc cây bằng dây thừng, bác nông phu mới cầm roi đánh liên tu bất tận vào thân mình cọp, vừa đánh bác vừa nói “Trí khôn của loài người đây! Trí khôn của loài người đây!”. Người Việt ta vốn giàu óc tưởng tượng nên cho rằng cọp bị đánh lần ngang, lần dọc bằng roi thành thử bộ lông cọp mới vằn vện như ngày nay.

*Xuân 2010
Tôn Thất Đản*

CUNG kính mời nhau chén rượu nồng,
CHÚC mừng năm Hổ, tiễn năm Trâu.
TÂN niên phúc lộc khởi vừa dạ,
XUÂN mới tài danh khởi thỏa lòng.

VẠN chuyện lo toan thay đổi hết,
SỰ gì bế tắc thấy hanh thông.
NHƯ anh, như chị, bằng bè bạn,
Ý nguyện, duyên lành, đẹp ước mong.

